

НАСТАВНО-УМЕТНИЧКОМ ВЕЋУ
ФАКУЛТЕТА ЛИКОВНИХ УМЕТНОСТИ БЕОГРАД
Рајићева бр. 10
11000 Београд

СЕНАТУ УНИВЕРЗИТЕТА УМЕТНОСТИ У БЕОГРАДУ
Косанчићев венац 29
11000 Београд

Београд
Број

Предмет: Извештај комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта „ПОСТ МОРТЕМ НОВИ МЕДИЈИ амбијентална инсталација“ кандидата Младена Миљановића

Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта је на састанку одржаном 29.11.2022. усвојила извештај којим се позитивно оцењује докторски уметнички пројекат Младена Миљановића. Извештај Комисије садржи: уводно образложење, биографију кандидата, анализу докторског уметничког пројекта, оцену остварених резултата и критички осврт чланова Комисије као и закључак Комисије.

Уводно образложење

Докторски уметнички пројекат је са предложеним насловом пројекта „ПОСТ МОРТЕМ НОВИ МЕДИЈИ амбијентална инсталација“ кандидата Младена Миљановића одобрен на 152. седници Сената универзитета уметности у Београду 25.03.2021. године број одлуке је 8/21. За ментора је постављен др ум. Зоран Тодоровић, ред, проф. Факултета ликовних уметности у Београду. Докторски уметнички пројекат је завршен. Комисија за оцену и

одбрану у саставу: др ум. Владимир Николић доцент ФЛУ, др ум. Радош Антонијевић, ред проф., ФЛУ, др ум. Александра Јованић доцент, ФЛУ, др. Мариела Цветић, ред, проф. Архитектонског факултета универзитета у Београду и др ум. Зоран Тодоровић, ред, проф ФЛУ – ментор, формирана је на 492. седници већа Факултета ликовних уметности у Београду 05.10.2022.

Биографија кандидата

Младен Миљановић, рођен 1981. године у Зеници, средњу школу завршио у Добоју. Након средње школе одлази у војску и завршава школу резервних официра (1999). Након завршетка војне службе радио је као гравер портрета на надгробним споменицима у селу Осјечани. Након тога 2001. године уписује Академију уметности Универзитета у Бањалуци, смјер сликарство гдје је дипломирао 2006. у класи проф. Весе Совиља и магистрирао 2010. године у класи проф. Радомира Кнежевића.

Редовни је професор на Академији уметности Универзитета у Бањој Луци гдје предаје предмете Нови медији, Интермедијална уметност, Видео уметности и перформанс. Током 2013. године био је представљао је Босну и Херцеговину на 55. Бијеналу у Венецији. Добитник је неколико награда као што су награда "ЗВОНО" за младе уметнике у БиХ, 2008; *Хенкел Арт награда*, МУМОК – Беч, 2010; *Бели Анхرويد – награда*, Кибла, Марибор, 2020;

Излагао на великом броју колективних и самосталних изложби, као што су: *"Дидактички зид"*, Градска галерија Бихаћ, БиХ. 2019; *"Утопијски реализам"*, Пикук Висуал Артс, Аберден (Шкотска). 2019; *"Удар"*, Музеј савремене уметности Војводине, Нови Сад (Србија). 2017; *"У ниском лету"*, АЦБ Галерија, Будимпешта (Мађарска), 2017; *"Спаваћа соба мојих родитеља"*, МСУРС, Бања Лука (РС-БиХ), 2017; *"Деликт у одсуству"* УП Галерија Берлин, Берлин (Немачка), 2016; *"Врт уживања"* НН Центар за савремену уметност, Нортхемптон (ВБ), 2014; *"На ивици"* АЦБ галерија, Будимпешта (Мађарска), 2014; *"Врт уживања"* Уметничка галерија БиХ, Сарајево (БиХ), 2014; *"Врт уживања"* БиХ павиљон 55. бијенале у Венецији, Палацо Малипиеро,(ИТ), 2013; *"Лаку ноћ-стање тијела"* МЦ галерија, Њујорк (САД), 2013; *"Лаку ноћ-стање тијела"* ХДЛУ (Галерија нових медија), Загреб (Хрватска), 2012; *"Такси до Берлина"*, Антје Вакс галерија, Берлин (Њемачка), 2011; *"У служби музеја"* МУМОК, Беч (Аустрија) 2010;

Анализа докторског уметничког пројекта

Докторски уметнички пројекат “Пост мортем нови медији – амбијентална инсталација“ кандидата Младена Миљановића је предочен на 133 куцаних страна (Times New Roman 12, са проредом 1,5) у 19 поглавља са списком литературе од 72 библиографске јединице са илустрованим прилозима као и са биографијом кандидата.

Писана експликација докторског уметничког пројекта постављена је као текст уметника који анализира битне моменте у реализацији амбијенталне просторне инсталације која чини централни део доктората, текст такође прати и кључне радове који предходе ДУП као и једно шире поље интерпретација његове уметности као и уметности других која је имала одређен утицај на аутора. Текст такође обилује и аутобиографским детаљима који су битни за реализацију овог али многих других пројеката. Пројекат је изведен током 2022 године, инсталација је постављена у Салону МСУ у Београду.

Образложење докторског уметничког пројекта:

Младен Миљановић припада оној групи уметника који у реализацији својих пројеката користе механизме нових уметничких стратегија и пракси. Ради се о тактичком пропитивању ширих културних, социјалних и политичких образаца који се у случају изведеног докторског уметничког пројекта фокусира на истраживање споменика у савременој култури или како аутор то прецизније наглашава ради се о истраживању комеморативне културе посебно у политичком контексту ратова деведестетих година у Југославији а посебно у БИХ где је ова пракса развијена са циљем успостављања међуетничких баријера. У својој експликацији докторског уметничког пројекта која обилује и аутобиографским садржајима кандидат истиче сасвим специфично лично искуство сликара надгробних споменика што је било његово основно занимање пре почетка студија уметности. Такође, аутор споменик посматра у ширем смислу, као предмет који репрезентује умрле и који комеморира одређене догађаје али који разуме и као медији који треба довести у питање. Паралелно са тим читава медијска сфера која је испуњена темом смрти се види као симптом смрти самих медија. Тачније, предмет овог рада обухвата две тематске целине које конвергирају једна према другој, ону која се користи техникама споменичке репрезентације

смрти коју је уметник пропитивао и у ранијим радовима и ону која се бави материјализацијом смрти уређаја *нових медија*. Идеја се заснива на пропитивању односа смрти апарата репрезентације и модела репрезентације смрти. Амбијенталну поставку чине споменичке реплике комбинованих лед монитора монументалних димензија у форми гравираних цртежа. Та техника се најчешће користи за портретисање преминулих особа и разних других мотива на надгробним споменицима. Основна идеја ове поставке је да се формира некакав простор хетротопије који тежи да у смрти као централној теми овог рада човјека и технологију доведе у нелагодну близину. Овај рад поставља посматрача пред постапокалиптичну медијску будућност у којој су елементи споменичког религијског мобилијара састављени од новомедијских уређаја. Кандидат претпоставља да је смрт медија или идеја смрти слике какву познајемо нужен исход који произилази из засићења медијске репрезентације света око нас. У тексту експликације докторског уметничког пројекта аутор се осврће и на бројне примере из историје уметности у контексту репрезентације света али и његове критике. Кандидат прати ову проблемску линију од Абертија до Казимира Маљевича који поништава простор слике као *прозора у свет..* У том смислу се ова логика транспонује у домен нових медија који производе и дистрибуирају слику какву данас познајемо и коју је по аутору овог пројекта нужно покушати пониништи.

Писани део рада упућује читаоца и на своје теоријске изворе и уметничке узоре, на неки начин текст има дидактички аспект, приказујући развој целокупног процеса који се завршава изложбом која је предочена публици. Поред фокуса на сопствени рад експликација разматра и многе историјске и примере савремене уметности које тематизују феномен смрти.

Наслов изложбе и његов тематски и технички садржај на свој начин асоцирају на иманентну везу фотографије и филма са смрћу односно са способношћу тих медија да васкрсну неки призор, догађај и особу или још прецизније упућује на сасвим специфичну помало бизарну праксу извођења Пост мортем фотографија које су биле распрострањена појава крајем деветностог века посебно у Великој Британији и Америци. Тај обичај је подразумевао фотографисање недавно умрлих особа што је била форма последњег поздрава. Неке од тих фотографија су биле тако направљене да се поред умрле особе која је на фотографији често приказивана као жива, некада и у стојећем ставу, појављују чланови уже или шире породице и пријатељи. Овом обичају је доприносило и стање фотографске технике у то време. Наиме у поступку израде фотографије се тада захтевала дугачка експозиција па је за прављење

портрета постојао читав мобилијар пратећих помагала и протеза која су омогућавала особи која позира испред камере да буде мирна у неком дужем периоду како би оштрина фотографије била задовољавајућа. Мртве особе су се у том смислу показале као захвалнији модели, могли би смо рећи да је идеалан модел био мртав модел. Може се направити паралела и са мртвим пацијентом као идеалним објектом медицинске анализе. У том смислу амбијентална поставка којом је предочен овај пројекат је направљена као својеврсна хетеротопија као црква или гробље које комуницира са заједницом у једном посебном тренутку масовно праћених и медијски забележених умурања током пандемије корона вируса. Искоришћена је околност да црне полиране гранитне плоче служе као материјал за израду споменика и као подлога за приказ умрлих што је данас увек транспозиција дигиталних слика. Истовремено гранит је био и добар материјал и за симулацију дигиталних уређаја, мобилних телефона, лаптоп компјутера и телевизиских екрана.

Изложба има три целине које су на неки начин наративно повезане, у првом простору поставке, некој врсти приправе, се налази неколико екрана направљених од камена где пажњу посебно привлачи „Realtime Monument“, камени екран са тзв белим шумом који је направљен на тај начин што је „CNC“ машина за гравирање у камену била програмирна тако да је урезивала тачку за сваку умрлу особу од ковида. Резултат је својеврсни „noise“ на екрану који је дословце и споменик умрлима од овог вируса али је и приказ статистичких података који формирају различите интензитета овог шума на гранитном екрану. У већем, главном простору у његовом првом делу на посебно прављеним постаментима се налазе камене реплике мобилних дигиталних уређаја што је нека врста метафоре надгробних обележја комуникационих направа. Истовремено на бочном зиду су постављени камени екрани са угравираним *screenshots* телевизијских емисија које прате и интерпретирају ток пандемије. Централни мотив на чеоном зиду је заузела монументална композиција, камени гранитни „плазма“ екран, на којем је минуциозно угравирана већа група познатих личности из медија које су у периоду реализације ове композиције умрле од ковида. Истовремено читава композиција је смештена у амбијент windows пејзажа чију позадину режете призори познатих катастрофа који су се такође догодиле у овом периоду. Ту је и један гранитни мобилни телефон који је смештен у облаку од паперја или памука који дословце лебди на магнетном пољу обећавајући вечно спасење меморије свих истрошених и уништених комуникационих уређаја у информатичком cloud-у

Оцена остварених резултата и критички осврт

Пројекат “Пост мортем нови медији – амбијентална инсталација“ кандидата Младена Миљановића укључујући и писану експликацију испитује семантичке односе и архетипове савремене културе према представама смрти. Оно по чему се овај пројекат издваја је сам начин реализације који је заснован на примени традиционалног уметничког цртачког умећа које није превише распрострањено као поступак у домену нових уметничких медија и пракси које су такође у фокусу овог пројекта. Пажљивијем посматрачу, међутим, овај избор методе изгледа оправдано и логично с обзиром на врло специфично искуство аутора као цртача надгробних споменика. Такав посао развија посебан сензибилитет према феномену смрти а пре свега укључује комплексан однос према наручиоцу и његовим жељама. Цртач гробљанских портрета и приказа се појављује као посредник у реализацији последње жеље свог клијента, будућег покојника или његовог заступника, та жеља га на неки њему прихватљив начин препоручује и вечности и актуелној заједници. Та врста рада је у већој мери рад са људима и њиховим метафизичким и/или религијским мњењима о животу његовом значењу и крају него што је рад уметника у атељеу који је заглаван у сопствене химере. Дакле може се говорити о истраживању, о артивистичкој интервенцији, комуникацији са људима која из шире перспективе ствара врло интригантну представу о нашем односу према смрти. То је у основи истраживање о масмедијској имагинацији смрти, како је видимо, односно како се она медијски данас комуницира. Младен је своје искуство цртача стечено на локалном гробљу у овом пројекту применио на масовне медије и пројекцију умирања у глобалним размерама током пандемије. Можда концептуално најинтригантни експонат ове инсталације који најближе додирује природу проблема овог рада али који је и различит од осталих експоната је већ поменути рад „Realtime Monument“ који функционише као процесинг који статистичке белешке о умирању дословце преводи у податке разумљиве роботизованом алату који их урезује на унапред дефинисаној површини гранитног дисплеја. На овом месту се ствара и ефекат телевизиског шума односно илузија прекида телевизијског програма на ТВ екрану којој аутор свесно подлеже како би истакао идеју смрти медија које је била једна од улазних премиса ова поставке на један традиционалнији начин.

Наиме овде се смрт медија појављује као метафора, као став аутора о прекомерности медијске репрезентације света и његовој опсцености а не као процесуална демонстрација унутрашње неконзистентности медија која би се доследним извођењем слике довела до краја. Другим речима то није поље процесуалне слике или *glitch* визуелизација или домен уметности података или код уметности. Овде се ради о алегији краја у којем се прекомерност репрезентације смрти на екрану види и као смрт самог екрана, односно као смрт медија.

Још прецизније, у тексту експликације се прате примери који нису само везани за медијску репрезентацију смрти већ су и облици постхумне комуникације путем медија, ту су и примери који очигледно овај феномен, потребу људи да одрже неку везу са умрлима, виде као комерцијални ресурс. Такође и неки други увиди, анализа Пола Ворилоа (Paul Virilio) о смрти медија услед медијских ратова и сл. Међутим у самој поставци рада и његовом извођењу у односу на идеју смрти медија се све одвија на терену тематизације, то је иконична представа медијске репрезентације смрти у формату великих споменика, иконостаса или сценографије која литургиски поставља приказ краја света нових медија или краја света каквог познајемо.

Закључак комисије

Докторски уметнички пројекат “Пост мортем нови медији – амбијентална инсталација“ кандидата Младена Миљановића је усмерена на две централне појаве а то је комуницирање смрти у масовним медијима и споменичка култура или како то аутор назива ослањајући се на неке теориске формулације друштвом комеморације. То је феномен којим се Младен најпре бави на примеру његове БИХ којој споменици пресецају ратне трауме на начин да никада не зацеле али се истовремено ради о глобалном феномену политичке и идеолошке демотивисаности и феномену интелектуалне предаје где је једини препоручени правац кретања, кретање у назад. Међутим, ретроспекција није никаква права прошлост а још мање нека артикулисана историја, то је само конструкт којим се бране и заступају тзв. политике идентитета које и формирају пејзаж који Младен описује. Како Младен каже цитирајући Кристу Вулф (Krista Wolf) из њеног романа „Обрасци одрастања“ (Patterns of Childhood) „Лакше је прошлост измислити него је се сјећати“.

Кандидат Младен Миљановић је докторским уметничким пројектом “Пост мортем нови медији – амбијентална инсталација“ остварио разрађен уметнички пројект којим је показао професионалну и уметничку компетентност у домену савремене ликовне уметности.

Истраживањима за пројекат и његовом изведбом кандидат је демонстрирао способност да успешно делује у проблемски захтевном контексту савремене уметности.

Комисија оцењује докторски уметнички пројекат кандидата Младена Миљановића вредним истраживачко уметничким радом којим је испитана перспектива савременог тренутка коју овај рад проблематизује отворајући могућности нових утисака и разумевања односа уметности и друштва. Комисија предлаже Наставно уметничком већу Факултета ликовних уметности и Сенату Универзитета уметности у Београду да прихвати извештај, те да покрене процедуру за јавну одбрану докторског уметничког пројекта “Пост мортем нови медији – амбијентална инсталација“ кандидата Младена Миљановића

29.11.2022. Београд

др. ум. Александра Јованић, доцент. ФЛУ

др ум. Радош Антонијевић, ред проф. ФЛУ

др ум. Владимир Николић, доцент. ФЛУ

др. Мариела Цветић, ред, проф. Архитекстонског факултета Универзитета у Београду

др ум. Зоран Тодоровић ред, проф. ФЛУ (ментор)

ОЦЕНА ИЗВЕШТАЈА
О ПРОВЕРИ ОРИГИНАЛНОСТИ

ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА / ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу Правилника о поступку провере оригиналности докторских уметничких пројеката и докторских дисертација које се бране на Универзитету уметности у Београду и налаза у извештају из програма iThenticate којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „ ПОСТ МОРТЕМ НОВИ МЕДИЈИ амбијентална инсталација“, аутора Младена Миљановића (бр. 5196/19), констатујем да утврђено подударње текста износи 6 %. Овај степен подударности последица је цитата раније објављених текстова самог аутора као и личних имена и библиографских података о коришћеној литератури, што је у складу са чланом 9. Правилника.

На основу свега изнетог, а у складу са чланом 8. став 2. Правилника о поступку провере оригиналности докторских уметничких пројеката и докторских дисертација које се бране на Универзитету уметности у Београду, изјављујем да извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

28.11.2022. године

Ментор

Др. ум. Зоран Тодоровић редовни професор ФЛУ Београд